

כתר ארם צובה והנוסח המקובל של המקרא

מאת

מרדכי ברויאר

19. שיבושים שנגרמו על ידי המסורה אינם נדירים בד. נביא כאן עוד מספר דוגמות אפייניות מד או ממקורות אחרים – גם מחוץ לתורה:
אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא אָנָּא ה' הַצְּלִיחָה נָּא (תה' קיח, כה).

טעם הוֹשִׁיעָה, הַצְּלִיחָה הוא מלרע בכתבי היד ובד – בלא מחלוקת. אף על פי כן הכריע מ"ש להבדיל ביניהם: הוֹשִׁיעָה מלעיל, הַצְּלִיחָה מלרע; שכן אילו היו שניהם מלרע, היו 'רד"ק ושאר מדקדקים רב עליה מסורת' מזכירים את הטעמת מלרע של הוֹשִׁיעָה – כדרך שהזכירו את זו של הַצְּלִיחָה. הכרעה זו של מ"ש נתקבלה בכל ההוצאות הרגילות. היא שגורה גם בפי מתפללים רבים, המבקשים לדקדק באמירת הלל; אף הם מטעימים הוֹשִׁיעָה מלעיל – הַצְּלִיחָה מלרע; והטעמה זו נחשבת צחות והידור קריאה.

זו דוגמה מובהקת של שיבוש, שנתקבל וגם נשתרש ב"השפעת" המסורה. כי במסורה נמסר באמת רק על הטעמת מלרע של הַצְּלִיחָה, ולא על זו של הוֹשִׁיעָה. אך זה, כנראה, טעמו של דבר: לישנא דהַצְּלִיחָה מצוי רק שתי פעמים במקרא; אחד מלרע: הַצְּלִיחָה (תה' קיח, כה) – ואחד מלעיל: וְהַצְּלִיחָה (נחמ' א, יא); כנגד זה תיבת הוֹשִׁיעָה מצויה פעמים רבות במקרא, וכולם מלעיל פרט לתה' קיח, כה. משום כך אתה מוצא, שהווג הַצְּלִיחָה וְהַצְּלִיחָה הובא באו"א 51 בין י"ב זוגין חד מלרע וחד מלעיל; ואילו הטעמת מלרע של הוֹשִׁיעָה לא נזכרה שם; שהרי תיבה זו איננה יכולה להצטרף לשום זוג. על פי זה יש להבין גם את מ"ק"ד תה' קיח, כה: הַצְּלִיחָה ב' חד מלעיל והצליחה נא (נחמ' א, יא). מ"ק זו הועתקה מן הרשימה שבאו"א; כנגד זה אין מ"ק"ד מוסרת דבר על הוֹשִׁיעָה שבאותו פסוק; שכן הטעמת מלרע של תיבה זו לא נזכרה, כנראה, בשום רשימה של המסורה הגדולה, ומשום כך גם לא נזכרה במסורה הקטנה.

נמצאת אומר: שתיקת 'בעלי המסורת' על הטעמת הוֹשִׁיעָה איננה מוכיחה דבר; אף על פי כן היא שיבשה עלינו את הנוסח, ועודנה מטעה את הקוראים המדקדקים. ויש לציין עוד: הניקוד והטעמים של פסוק זה הם חריגים מכמה בחינות נוספות. אחת מהן: נ' של נָּא דגושה – בניגוד למקובל בכללי אתי מרחיק. אך אותה טעות שנוכרה לעיל גררה אחריה טעות נוספת. שכן אם הוֹשִׁיעָה מוטעם מלעיל, גם נָּא שלאחריו הוא דגוש כדין; וכך נותר הדגוש של הַצְּלִיחָה נָּא – כחריג בודד שאין לו חבר. מובן אפוא, שהמדקדקים ראו בו טעות גרידא – כעין אשגרה מן הוֹשִׁיעָה נָּא הדגוש כדין. וכך אתה מוצא היום בכל ההוצאות המקובלות: הוֹשִׁיעָה נָּא דגוש – הַצְּלִיחָה נָּא רפה.